

פעילות חינוכית חברתית וערכית

הרב צבי-יהודה הכהן קוק זצ"ל מסע בעקבות תולדות חיים (מפורטים ב-6 תקופות מרכזיות)

מורנו ורבנו הרב צבי-יהודה זכר צדיק וקדוש לברכה
היה המשך רצוף אהבה לאביו מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק.
הוא היה אומר: "צריך להרבות בשני האל"פין: א-אמונה וא-אהבה".
יחד עם אישיותו הדגולה, נשזרו חיינו בין שלושת האהבות הגדולות:
אהבת התורה, אהבת העם ואהבת הארץ.

אהבת התורה = באהבת הלימוד ועמל תורה, בהתמדה רבה, בידיעות עצומות, בדקדוק כל מצווה ומנהג. באמונה השלימה כי בדור הזה של התחלת הגאולה התורה שבה להיקבע בגדלות בכל רחבי הארץ, להתחדש כתורת ארץ ישראל. ובהנהגתו, בראשות ישיבת "מרכז הרב", ובמסירת שיעוריו והדרכה של תורה לכל המוני בית ישראל.

אהבת העם = באהבה גדולה המליאה בלב ולכל, אהבת כל יהודי, אהבת כל נברא. באמונה השלימה כי בדור הזה של התחלת הגאולה הבטחת ה' בתורה ובנביאים על קיבוץ גלויות, מתממש בפועל, עם ישראל שב לנחלתו להיות באחדות מליאה של עם אחד בלב אחד. ובהנהגתו, בקירוב לבבות, בגישור בין חלקים בעם, במסירות נפש לכל יהודי, במפעלי חסד, ובשליחת תלמידיו לחזק בכל מקום.

אהבת הארץ = באהבה גדולה לארץ המזרזת לעלות ולהתיישב בה בפועל ממש. במסירות רבה לצד אביו לפעול בארץ לחזק את כל המושבות, ובפעילות שבחוו"ל לעודד הרבה קהילות לעלות. באמונה השלימה כי בדור הזה של התחלת הגאולה, הבטחת ה' בתורה להנחיל לעם ישראל את כל הארץ מתממשת ומתקיימת. ובהנהגתו, ללמד בהמון את מעלת הארץ וקדושתה בכלל ובדור התקומה הזה בפרט, לחזק את תודעת השלטון ותודעת העם על חובתנו בדור הזה לכבוש וליישב את כל ארץ ישראל. לעודד התיישבות בכל רחבי הארץ, להשתתף בפועל בכל עלייה להתנחלות והיאחזות של התיישבות, לתמוך ולחזק את ידי המתיישבים, ולפעול במסירות נפש להחזיק בכל שטח ויישוב.

אהבה עצומה המליאה הודאה לבורא עולם, אהבה שלימה מתוך עבודת ה' בשמחה,
שפסקה כאן בארץ, ועלתה להמשיך בתעצומות במרומים, בתוקף ההודאה והשמחה של יום חג פורים:
"יז באדר ה'יתשמ"ב. נשמתו צרורה בצרור החיים.

א. תקופת לידתו

ט"ו בניסן ה'תרנ"א (1891) – הרב נולד, בליל הסדר, בעיר זוימל שבליטה – כבנו היחיד של אביו מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק שכהן כרב העיר, ולאמו הרבנית רייזא רבקה. הרב נקרא בשם "צבי-יהודה" על שם אבי אימו, הרב צבי-יהודה רבינוביץ-תאומים.

עיקר לימודו היה מפי אביו הראי"ה קוק, וכבר בהיותו בן שנתיים וחצי אביו כותב עליו במכתב לסבו הרב שלמה זלמן: "בני, הילד שיחיה, ברוך ה' בחיים ושלוש וכבר יודע הוא איזה אותיות".

ה'תרנ"ו (1896) - המשפחה עברה לעיר בויסק שליד ריגא, שם כהן אביו כרב העיר. את לימודיו בתורה השלים גם אצל הרב ראובן גוטפריד-ידידיה חתנו של ר' יואל משה סלומון, וכן אצל ר' משה זיידל והרב בנימין מנשה לוי.

פעילות חינוכית חברתית וערכית

ה'תרנ"ט (1899) – בן שמונה וחצי. אביו כותב עליו במכתב לסבו הרב שלמה זלמן: **"בני הנעים צבי-יהודה שיחיה בא הנה אחרי שגמר בחדרו פרק 'הגוזל עצים', ברוך ה' ראה בזמן הזה סימן יפה במשנתו"**.

ב. תקופת יפו

ה' תרס"ד (1904) – בר מצווה. ט' באייר יוצאים לדרך עולים לארץ בהזמנת הקהילה החשובה של העיר יפו והמושבות לראייה לכהן כרב. וביום כ"ח באייר, והגיעו לעיר יפו. את הרשמים הגדולים במפגש עם אדמת הקודש, הרב צבי-יהודה יבטא באחד ממכתביו כך: **"ב"ה עבר עלינו יום אתמול כ"ח באייר, זה היום אשר בו זיכנו צור ב"ה לבוא לארץ חמדתו"**.

ה'תרס"ו (1906) – הרב צבי-יהודה בן 15. למד בישיבה החשובה והמפורסמת אז, ישיבת "תורת החיים" בעיר העתיקה. כישרונותיו המיוחדים ביראת שמים ואהבת תורה הביאו להצטרפותו את תלמידי השיעור הגבוה בישיבה, והוא התחבב מאד על ראש הישיבה הרה"ג זרח אפשטיין.

אביו הראי"ה קוק ליווה את לימודיו, והקפיד לשמור על קשר מכתבים להתעניין תמיד במצבו ובהתקדמותו. וכך הוא כותב לבנו: **"רק התאמץ בני יקירי במידות טובות וביראת ה' יתברך ואהבתו, בשקידת התורה, והיה תמיד מלא רצון ונוטה יותר לשמחה וטוב לבב והתחבר ליראי ה' וגדולים בתורה"**.

"כתוב נא לנו בני יקירי, מכל פרטי התנהגותך, ממש לפרטי פרטים. כי הלא תוכל לשער כמה גדולה היא התעניינותנו בכל ענייניך, ממש שבתך וקומך, באיזו שעה אתה אוכל פת שחרית, ומה. ובאיזו שעה סעודת צהרים וסעודת הערב, ומתי תלך לישון. ואם התרגלת לקרות ק"ש שעל המיטה כראוי, ומתי תקום, ובאיזה חדר הוא מקום לונך בקביעות, ואם הוא רחוק מן החלון שלפעמים האוויר קר בירושלים ת"ו". הרב למד שנה אחת, ושב ליפו לסייע לאביו בעבודת ההנהגה הציבורית.

ה'תרס"ט (1909) – בגיל 18. אביו הראי"ה קוק כותב עליו באגרת: **"בני שיחיה, אשר הוא, תודה לד', הוא כמעט האחד עמי, המתרגל לעמוד על דעתי ולהקשיב שיח נשמת. נפשו ב"ה טהורה היא ועדינה, והוא מבוסס ב"ה בהמון רעיונות טובים ומאירים, שיהיו בעז"ה לברכה לו ולעולם"**.

בשנים הללו, הרב היה מיוזמי הקמת הישיבה "שערי תורה" ביפו שבראשה עמדו מרן הרב והרב זלמן שך הי"ד. הרב הגדיר את התקופה הזו כתקופה בה זכה **"להתדבק באיזה מידה בקידוש ה' הגדול הזה"**, וכוננתו הייתה שהוא זכה להתדבק בתורת אביו ובעבודת הקודש שלו.

בתקופת יפו הרב גם התיידד עם הרב יעקב משה חרל"פ, גאון בתורה ומקובל בפרד"ס התורה, שלימים התמנה ע"י הראי"ה קוק להיות יחד עמו בראשות ישיבת מרכז-הרב.

ה'עת"ר (1910) – הרב צבי-יהודה התחיל בעריכת ספרי אביו הראי"ה קוק, ופרסם כחיבור ראשון את חיבורו ההלכתי של אביו על הלכות שמיטה בשם "שבת הארץ". הספר פורסם על רקע הדיון ההלכתי שהתנהל אז בנושא שנת השמיטה ומכירת אדמות המדינה כדי לאפשר המשך עבודה בהם להחיות את היישוב היהודי. הרב השתתף בכתיבת ההקדמה לספר, ואביו אמר עליו: בני, צבי-יהודה הוא איש ההלכה.

ה'תרע"ב (1912) – הרב צבי-יהודה חזר לירושלים ולמד בישיבת "פורת יוסף". הרב הרגיש כי סייעו לעסקי ההנהגה של אביו מעכבים את התפתחותו בלימוד התורה, ולכן הוא עבר ישיבות רבות בארץ ובחו"ל במטרה לגדול בתורה. בשנה זו פרסם בעילום שם את שני מאמריו המאלפים: **"התרבות הישראלית"**, **"על-הפרק"**.

פעילות חינוכית חברתית וערכית

ג. תקופת חו"ל (גרמניה-שווייץ)

ה'תרע"ד (1914) – הרב צבי-יהודה נסע ללמוד בעיר הלברשטט שבגרמניה. שקע בתורה, השלים לימודי מדעים ושפות, והיה מורה לצעירי המקום בגמרא, תנ"ך וכוזרי.

ט' באב ה'תרע"ד (1914) – הרב צבי-יהודה נאסר עם אביו ואמו בימי מלחמת העולם הראשונה, כנתיני מדינת רוסיה. ראשי הקהילה בעיר הלברשטט פעלו בקרב השלטון המקומי, והרב ומשפחתו השתחררו.

ה'תרע"ה (1915) - הצטרף לאביו הראי"ה קוק ששהה אז בשווייץ, וזכה לשקוד עם אביו על התורה ועל העבודה בהתעלות עצומה. הרב צבי-יהודה תיאר תקופה זאת באומרו: **"למדנו את כל התורה פעמיים"**. בתקופה זו, הרב דוד כהן שנודע בתוארו "הנזיר", מתוודע ומתקרב לראי"ה קוק, וכותב באיגרותיו: **"מצאתי לי רב"**. הוא מתיידד גם עם הבן הרב צבי-יהודה ואומר עליו: **"כשאני רואה אותו הולך ברחוב – מלאך הולך פה"**.

ה'תרע"ו (1916) – הראי"ה קוק רב קהילת מחזיקי הדת בלונדון. בנו הרב צבי-יהודה נשאר בשווייץ. לימים יסביר הרב צבי-יהודה, כי כל המהלכים של אביו הראי"ה קוק זצ"ל, מההכרח לצאת מהארץ אל שווייץ ואל אנגליה, היו כדי לפעול בכל הבחינות למען עם ישראל. בפועל, הראי"ה קוק פעל רבות מכוח תפקידו כרב באנגליה, כדי להשפיע על השלטון באנגליה לשחרור א"י מהתורכים בעלי בריתם של הגרמנים. והוא פעל הרבה עם מנהיגי הציונות, כדי להוביל את המהלך שהביא לפרסום הצהרת-בלפור, בנושא ההגדרה העצמית של עם ישראל בארץ ישראל.

ה'תרפ"פ (1920) – הרב צבי-יהודה שב ליפו, ולימד שם בבית ספר "נצח ישראל" של הרב משה אוירבך. הראי"ה קוק הקים את תנועת "דגל ירושלים", תנועה רוחנית ופוליטית שתכוון את הנהגת עם ישראל בדרך התחייה הלאומית היהודית שהתחדשה בתקופה הזו. הרב צבי-יהודה נרתם לסייע לאביו בהסברה וארגון, וכעבור שנה הרב יצא לאירופה בשליחות התנועה, כדי לעודד את המוני בית ישראל לרעיון תחיית האומה וקוממיות הארץ. הוא פעל הרבה בקרב גדולי התורה שבאירופה, נפגש ויצר קשרי ידידות עם גדולי הרבנים והאדמו"רים בפולין, בליטא ובאוסטריה.

כ"ו בשבט ה'תרפ"ב (1922) – הרב צבי-יהודה נשא לאשה את מרת חוה-לאה בת הרב יהודה ליב הוטנר מרבני וורשה. היא הייתה ידועה בכישרונותיה המופלאים ובהשכלתה התורנית והכללית. הרבנית פעלה רבות למען החינוך הדתי בוורשה, והרבנית כל ימי חייה במעשי צדקה וחסד. לאחר נישואיה התקרבה מאוד לתורת מרן הרב ולדרכו. היא הייתה מסורה לרב בכל צרכי חייו, הוא נהג להתייעץ עימה בענייני הישיבה הרוחניים והמעשיים. הרבנית חוה לאה נפטרה כעבור 22 שנות נישואין ממחלה בז' שבט תש"ד, מאז ועד יום מותו לא נשא רבנו אישה וחי לבדו בצניעות בביתו שברחוב עובדיה בירושלים.
ד. תקופת ירושלים

ה'תרפ"ג (1923) – מרן הראי"ה קוק מקים בירושלים את "הישיבה המרכזית העולמית", היא ישיבת "מרכז הרב", והרב צבי-יהודה מתמנה להיות המנהל הרוחני והכללי בישיבה הרב לימד גם שיעורים כללים בתנ"ך, אמונה ויראת ה', ויחד עם זה גם טיפל בעול הכלכלי של הישיבה.

פעילות חינוכית חברתית וערכית

את עניינה המיוחד של ישיבת מרכז-הרב מסביר הרב צבי-יהודה כך: **"חידושה של הישיבה, ישיבת מרכז-הרב, עניין הישיבה המרכזית – ירושלים מקודשת מכל ארץ ישראל, היא מרכז כל ארץ ישראל. לכן, גם ריכוזיות התורה צריכה להתגלות בה.... אנו שואפים לכל, כל התורה כולה"**. וכך היה נוהג לומר לתלמידים: **'אנחנו לומדים פה בישיבה של מרן אבא. ומכול לימודו של אבא, הישיבה היא המשך ישיר לנתינת התורה מאת ה' במעמד הר סיני'**.

ה'תרפ"ט (1929) – פרצו מאורעות דמים בארץ. בחברון נרצחו יהודים רבים בימי המון מתפרעים ערבים. החל מאבק בין לאומי על זכות היהודים לעלות לכותל המערבי. הרב צבי-יהודה פרסם כרוז נחרץ ובו הקביעה של אביו הראי"ה קוק בעניין הכותל המערבי: **"והכהן הגדול [הראי"ה], הלוחם במסירות נפש גם להצלת נפש יחידית מישראל, בירר כמפקד עליון את דעתו המכרעת בהחלטיות האחראית: לא ברפיון רוח ותרני ביחס למקום קדשנו [הכותל המערבי] נשיג בטחון שלומנו ומשמרת חיינו, לא מתוך כך יבושו וייסוגו שונאינו, אין בידינו לסגת ולזוז מעמדת בעלותנו האלוקית על מקומנו זה"**.

ה. בראשות ישיבת מרכז-הרב

ה'תרצ"ה (1935) – מרן הראי"ה קוק זצ"ל נפטר, והרב צבי-יהודה התרכז בעריכת חיבורי אביו ופרסומם לתקופה שנמשכה מאז כעשרים שנה. הרב צבי-יהודה פעל הרבה בפעילות ציבורית בתקופה המסעירה של מלחמת העולם השנייה, וגם היה שותף במאבקו של הישוב היהודי בארץ ישראל להקמת המדינה, וראה אותה כתחילת התגשמות חזון הנביאים ואתחלתא דגאולה.

ה'תרצ"ט (1939) – בייז באלול (1 לספטמבר) פרצה מלחמת העולם השנייה, בה נרצחו 6 מליון יהודים בשואה האיומה. הרב צבי-יהודה הזדעזע עד עמקי נשמתו, ראה בזה **"ניתוח אלוהי"** במהלכי ההיסטוריה, ואמר: **"כל התורה הייתה בבית קברות... על השואה יש להתאבל כל יום"**. עם כל זה, הרב עודד את המוני עם ישראל לקום מהמשבר הנורא, ולהתעודד לקראת מהלכי גאולה העתידים לבוא.

ה'תש"ח (1948) – בקרב היישוב היהודי, פרצה מחלוקת קשה בין הקבוצות המובילות בהנהגת היישוב: ההגנה, האצ"ל והלח"י, על צורת המאבק שצריכה להיות נגד השלטון הזר של הבריטים בארץ. הרב צבי-יהודה מאוד כאב את המחלוקת, ופרסם אז את מכתבו שהתפרסם בכל העיתונים, בשם **"את אחי אנכי מבקש"**, ובו כתב ברגשי לב עצומים: **"את אחי ואת אחיותיי, בכל חלקי עמנו, שבכל המפלגות ובכל הארגונים, הידועים ושאינם ידועים, הנגלים והנסתרים, ושאינם במפלגות ושאינם בארגונים – את כולם אני מבקש ומפיל תחנונים לפניהם... אל נא יחליט כל אחד מאתנו, כל מפלגה וארגון וחלק, אשר כולם הלא את טובת עמנו ותקוות ארצנו דורשים, כי רק אתו כל האמת וכל הצדק. אל יחפוץ ואל ידמה, במצבנו האיום הזה, להטיל את דעתו בכפיית ידיים על חברו... נזכור את כוונת הצדק והאידיאליות שבכל אחד מאתנו, ונמצא את הדרך הנכונה והמתאימה..."**.

כזו הייתה הנהגת הרב צבי-יהודה, ובזה הרבה להדריך את תלמידיו, והיה אומר: **"תלמידי חכמים קודם כל מרבים שלום בעולם. כך מובא בסוף המסכת הראשונה מסכת ברכות 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם'. כי תלמיד חכם, מהותו, עצמותו – השלום. כל עניינו להרבות שלום בעולם"**.

פעילות חינוכית חברתית וערכית

1. תקופת הקמת המדינה, שחרור ירושלים וההתיישבות

ה' באייר ה'תש"ח – ההנהגה ביישוב היהודי בארץ הכריזה על הקמת מדינת ישראל. הרב צבי-יהודה ראה בעצם המסגרת של מדינה לעם ישראל את ראשית התגשמות חזון הנביאים, ואתחלתא דגאולה, ופרסם את אגרתו ברבים בשם "לתוקף קדושתו של יום עצמאותנו": "הננו באים אל אמתת עניינו המיוחד של פרק זמן זה שאנו שרויים בו. "ברוך... שהחינו וקיימנו לזמן הזה", לקיומה הממשי של עיקר מצווה גדולה וקדושה זו. אחרי היפתח לנו - כהודעת חז"ל בסנהדרין (צח ע"ב), במאת שנותינו זאת - הקץ המגולה, בתחיית ארצנו ויישובה, בנתינת ענפה ובנשיאת פריה לישראל הקרוב לבוא, שהוא הולך ומתרחב בממדיו הכבירים, ואחרי הימשך לנו - באחרית שנותינו אלה - קיבוץ גלויותינו וכינוס נדחינו אל מקום חיינו, עם נוראות עקירתן של התפוצות והפזורות, שהוא הולך ומתגדל בממדיו הכבירים - הנה הגענו אל הפרק העיקרי של קיום מצווה נשגבה זו, מצות הרבים והציבור, מצות ישראל, שמתחייב בה כל אחד מאיתנו, בהיות ידנו תקיפה על ארצנו ושליטתנו קיימת עליה".

הרב צבי-יהודה הדגיש את מהלכי הגאולה המתרחשים בעולם ובעם ישראל. את הכרזת המדינה הדגיש הרב צבי-יהודה כנפלאות ה' במהלכי הגאולה, ולכן: "המדינה בעצמה היא קדש קדשים. כי לא אנו עשינו את המדינה....". הרב הרבה להסביר בשיעורים שבע"פ ובאיגרותיו בכתב, כי החל תהליך קיבוץ גלויות, ועם ישראל שב ועולה לארצו, ארץ ישראל מיושבת וסימן של גאולה מובהק בצמיחת פירותיה, היישוב היהודי בארץ מקים מערכות שלטון ומחזיק בהנהגת העם. העובדות הללו הם מהלכים יקרים וקדושים כביטוי ממשי לתהליכי התחלת הגאולה.

ה' באייר ה'תש"ט (1949) – יום העצמאות הראשון למדינת ישראל. הרב צבי-יהודה הרבה לעודד להבנת הערך המיוחד של היום בו הוכרזה המדינה. היום הזה נקבע בממשלה כיום הודאה לה' ויום חגיגי לכל עם ישראל, בסדר של תפילת הודיה. הרב צבי-יהודה יצא עם תלמידיו בישיבה לרקוד בשמחה גדולה ברחובות ירושלים, ריקוד שנקבע משנה זו לכל השנים כמסורת מובילה של ישיבת "מרכז הרב". ומידי שנה, בליל יום העצמאות, מתקבצים המונים מכל חוגי היהדות אל היכל ישיבת מרכז-הרב, בו נערכת תפילה הודיה ברוב עם, לאחריה מסיבת הודיה חגיגית עם הרבנים הראשיים בכירי השלטון בממשלה, בסיום המסיבה מתקיים הריקוד המסורתי מהישיבה דרך בית נשיא המדינה אל הכותל המערבי. הרב הדגיש בתוקף גדול את הכרתו האמונית הברורה, כי כל מהלך הקמת המדינה הוא "אתחלתא דגאולה". ימי הודיה שנקבעו בדור, יום העצמאות בה' באייר ויום ירושלים בכ"ח באייר, נחגגים בישיבה בקדושה עצומה ובהמון עם הבאים להתעלות בימים הללו בהודאה לה' על נצנוצי הגאולה הגלויים לעיננו.

הרב צבי-יהודה התייחס ברצינות של קודש למוסדות המדינה ולנבחרי העם, כמו ראש המשלה, נשיא המדינה, שר הביטחון, שרי המשלה ועוד. בכל עת ובכל מעמד הרב כיבד אותם מאוד. אמנם, כאשר הרב ידע על מהלכים של אנשים שתפשו תפקיד בשלטון והתנהלו בדרך המנוגדת לתורה, הרב התקומם והביע כלפי מעשיהם ביקורת נוקבת מאוד, והתאמץ בדרכים שונות להשפיע עליהם שישנו את דרכם וינהגו בדרך התורה.

הרב צבי-יהודה התייחס ברגשי קודש לצבא הגנה לישראל ולכלל מערכות המדינה, וכך כתב: "שתי מצוות בפני הצעיר התורני: לימוד תורה – בהיקף ובעיון, כדי להיות תלמיד חכם מובהק, וחובת השרות הצבאי – להגנת חיינו ולשמירה על המדינה. לומדי הישיבה נכונים לקיים שתי מצוות אלו, שבזכותן קיים כלל ישראל". וכך

פעילות חינוכית חברתית וערכית

היה מסביר לתלמידיו, כי **ישיבה וצבא אינם ביחס של קודש וחול, אלא שניהם קודש, ושניהם מדרגות בקדושה'.**

ה'תשי"א (1951) – נפטרה הרבנית רייזא רבקה, אשת הראי"ה קוק ואמו של הרב צבי-יהודה. הרבנית הייתה ידועה באהבה עצומה לתורה וללומדי התורה, ודמותה ואישיותה שימשו כ"אמא" לכל תלמידי הישיבה ובאי בית הרב. הרב צבי-יהודה כיבד מאוד את אמו, וכאשר היה נפרד ממנה היה כשפנו אליה וצועד אחרונית מפני כבודה.

ה'תשי"ב (1952) – הרב צבי-יהודה התמנה לראש הישיבה לאחר פטירת הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל. בראשות הרב, הישיבה פרחה מאוד וגדלה במאות תלמידים שלמדו בה מידי שנה. הישיבה נודעה לאחת הישיבות הגדולות והחשובות בעולם התורה בכלל, והייתה למרכז הגדול לציבור הדתי לאומי בארץ ובעולם. הרב צבי-יהודה התרכז בהנהגת הישיבה, יחד עם גיסו הרב שלום נתן רענן ועם הרב דוד הכהן הידוע כ"הנזיר", ולימים צרף עמו גם את הגאון הרב אברהם שפירא, ואת הגאון הרב שאול ישראל. הרב צבי-יהודה לימד בישיבה שיעורים רבים והדריך הרבה את התלמידים. דמותו ואישיותו השפיעו רבות על המוני התלמידים, והופעתו בהיכל הישיבה הייתה מאוד מרוממת. אחד התלמידים ביטא את הרגשתו וכתב על הרב כך: **"רבנו היה כולו אור ושכינה. כשהיה נכנס לישיבה והיה עובר בינינו – היו כל רחשי לבנו מלאים רוממות אל, שכינה בתוכנו, זו הייתה התחושה בישיבה"**.

הרב צבי-יהודה פעל רבות להסדרת לימוד התורה של תלמידי הישיבה, בדחיית השירות הצבאי בזמן לימודם, מתוך הכרה ברורה כי הישיבות הן המשך התורה שבעל-פה וחובה לחזק את הלומדים בהם בהתמדה. הרב חינך להרבות תורה בעם ישראל, ושלח את גדולי תלמידיו לשמש רבנים וראשי ישיבות ואולפנות בכל רחבי הארץ.

הרב צבי-יהודה נודע ברבים באהבתו הגדולה לכל יהודי, ובדרכו האוהבת בנושא קירוב הרחוקים. הרב היה אומר: **"גדולה היא האהבה, שמקרבת לתשובה שמשכללת את הגאולה. רק על ידי אהבה נוכל לקרב לבבות, ולהאיר את הדרך לדור. יש להרבות בשני האל"פין, א'הבה וא'מונה"**. אנשים רבים אחרים, שלא מתלמידי הישיבה, נמשכו אליו וראו בו את רבם, והיו מגיעים לביתו בכל שעות היממה מכל רחבי הארץ וגם מחו"ל, כדי ללמוד ולקבל הדרכה בעניינים ציבוריים ובעניינים פרטיים.

כל מהלכיו של הרב צבי-יהודה היו מכוונים אל הגאולה הנשקפת בכל המרחש בארץ ובעולם. גם את קירוב הלבבות הרב ראה באור הגאולה, כשהוא מרבה להדגיש את פרק הלימוד בתנ"ך ובדברי חז"ל, כי הגאולה איננה תלויה ואיננה מותנית בתשובה. הרב היה קורא בקול ואומר: **"מי שתובע חזרה בתשובה כתנאי לגאולה, משקר בשם התורה"**. בנושא זה הרב הרבה ללמד את פרק ל"ו ביחזקאל, ואת הסוגיה במסכת סנהדרין דף צז-צח, ואת הפסוק: **"כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון"**.

יחד עם פעולותיו הרבות בישיבה, הרב צבי-יהודה פעל רבות בכל העניינים הציבוריים שהיו על סדר היום של עם ישראל במדינת ישראל ובעולם, ונפגש עם אישים חשובים בממשלה, בצבא, עם אנשי ממשל של מדינות בעולם.

פעילות חינוכית חברתית וערכית

ה'תש"ך (1960) – הונחה אבן הפינה לבנין חדש לישיבת מרכז-הרב, בשכונת קרית משה בירושלים רבתי. הישיבה התרחבה מאוד בהמוני תלמידים שבאו ללמוד בה. תוכנית הלימודים בישיבה כללו לימודי תורה בכל התחומים: תנ"ך, גמרא, הלכה, מוסר ואמונה.

"אמונה – צריכה לימוד!"!! הרב צבי-יהודה הדגיש בכל עת. זה היה חידוש מיוחד של ישיבת מרכז הרב לקבוע שיעורים ולימוד אישי בספרי אמונה. הרב הסביר, כי להיות יהודי מאמין זה לא דבר ברור מאלינו. האמונה איננה רק הבנה בשכל – היא יותר מזה. האמונה היא לא רק הרגשה – היא יותר מזה. הרב הסביר כי האמונה בה' – היא יסוד החיים, והיא הדרך לאורח החיים האמיתי והשלם של כל יהודי.

"עבודת המידות"!! הרב צבי-יהודה הדגיש בלימוד מוסר. כי מידות טובות צריך לקנות מתוך לימוד והקפדה של עבודה אישית. לימוד מיוחד במוסר היה בלימוד הלכות שמירת הלשון שחיבר החפץ-חיים. על הערך המיוחד של עבודת המידות, הרב אמר בשיחות בקודש שמסר לפני תלמידי הישיבה כך: **"דרך ארץ קדמה לתורה. מידות אלו של ישראל הן הקדמה למתן תורה. מתוך מידותינו של אברהם אבינו, אנו ראויים וזכאים למתן תורה ע"י משה רבנו, נכדו של אברהם אבינו שקיבל תורה מסיני"**.

אלפי בוגרים של הישיבה יצאו ויוצאים בכל שנה לשליחות ברחבי הארץ והעולם: להנהיג קהילות, להקים יישובים, לחנך תלמידים במוסדות חינוך, להקים ישיבות תיכוניות ואולפנות וישיבות הסדר ומכינות, לתרום בתפקידים בכירים בממשלה ובצבא ובעוד הרבה תפקידים בכל מערכות המדינה.

ה'תשכ"ז (1967) – בשנה זו התפרסם הספר הראשון של הרב צבי-יהודה בשם "לנתיבות ישראל", ובו מאמרים בהלכה ובעניינים ציבוריים של המדינה ועם ישראל.

ה' באייר ה'תשכ"ז - בסעודת יום העצמאות ה-19 למדינה בשנת ה'תשכ"ז, נשא דרשה מיוחדת במינה, שהתפרסמה בשם "ואת ארצי חילקו", או בכותרת כללית "מזמור י"ט למדינת ישראל". בדרשה זו הרב החל לספר: **"לפני תשע-עשרה שנה, באותו לילה מפורסם (ליל כ"ט בנובמבר)", בהגיע ארצה החלטתם החיובית של מושלי אומות-העולם לתקומת מדינת ישראל, כשכל העם נהר לחוצות לחוג ברבים את רגשי שמחתו לא יכולתי לצאת ולהצטרף לשמחה. ישבתי בדד ואדום כי נטל עלי. באותן שעות ראשונות לא יכולתי להשלים עם הנעשה, עם אותה בשורה נוראה, כי אכן נתקיים דבר ד' בנבואה בתרי עשר - "ואת ארצי חילקו"!!..."**

ואז הרב הרים קול, וזעק מעומק לבו ונפשו: **"איפה חברון שלנו - אנחנו שוכחים את זה?! ואיפה שכם שלנו - אנחנו שוכחים את זה?! ואיפה יריחו שלנו - אנחנו שוכחים את זה?! ואיפה עבר הירדן שלנו?! איפה כל רגב ורגב? כל חלק וחלק, של ארבע אמות של ארץ ד'?! הבידינו לוותר על איזה מילימטר מהן? חלילה וחס ושלום!"**

לאחר שלושה שבועות... התבררו דברי הרב כקול של נבואה: מלחמת ששת הימים פרצה, ומיד נכבשו ושחררו כל המקומות הללו שהרב הזכיר... ועוד ברחבי הארץ. גם העיר העתיקה שוחררה, והרב צבי-יהודה היה האזרח הראשון שעלה אל הכותל המערבי. לכלי תקשורת ששהו במקום, הרב אמר בקול נחרץ: **"ידעו כל ישראל וכל באי עולם, שבפקודת ה' בורא עולם חזרנו הביתה, חזרנו אל נחלת אבותינו, ולא נזוז מכאן!"!!**

בכל השנים הללו, הרב צבי-יהודה העמיד את נושא שלמות הארץ במרכז פעילותו הציבורית, וחזר והכריז שאיסור תורה מוחלט הוא למסור שטח כלשהו של ארץ ישראל לגויים. הרב פרסם כרוזים רבים לציבור הרחב ומכתבים גם לראשי המדינה, וקרא בהם לעמוד בתוקף על שלמות ארצנו ולהתיישבות והתנחלות בכל חלקי הארץ. וכך הרב כתב בכרוז המפורסם **"לא תגורו": "... חטא ופשע מסירת קרקעותינו לידי גויים אינו אלא**

פעילות חינוכית חברתית וערכית

חולשה של חסרון דעת אמונה ולא יותר – וזה לא לטובתם של ישראל אלא לרעתם ולכישלונם חלילה... אין שום צד היתר, לאיסור תורה זה של מסירת קרקעותינו לגויים, ח"ו, לצמיתות ובהחלט, ולפיכך החיוב על כל אדם מישראל, ועל כל גדול תורה בישראל, על כל איש צבא בישראל, למנוע ולעכב את זה בכל אומץ ועוז, ומן השמיים יסייעונו...".

ה'תשל"ד (1974) - הרב צבי-יהודה עודד לאחר מלחמת יום הכיפורים להקים את גוש-אמונים, שהיה הגוף היוזם והמוביל בהתיישבות ברחבי ארץ ישראל המשוחררת. הרב שלח רבים מתלמידיו להקים יישובים, וגם השתתף בעצמו בעלייה לקרקע של כמה מההתנחלויות. ביוזמת הרב התחדשו ונוסדו היישוב יהודי בחברון, בגוש-עציון, והוקמו עשרות התנחלויות ויישובים ביהודה, שומרון חבל עזה ורמת הגולן.

ה'תשל"ח (1978) - הרב צבי-יהודה עודד את הקמת התנועה לעצירת הנסיגה מסיני, בעקבות חתימת הסכם שלום עם מצרים. הרב כאב מאוד מעמקי נשמתו את החלטת ממשלת ישראל לפנות את יישובי חבל ימית שבסיני, ולמסור את שטחי סיני לידי המצרים. הרב פעל נחרצות בכל יכולתו למנוע את מה שראה כגזירה עצמית נוראה, וכתב בימים ההם: "מכאן האזהרה החמורה האלהית חלילה להעלות על הדעת להפקיר ולוותר על משהו מארץ חיינו הנצחית לעולם", ועוד כתב: "לא תהיה אחרי רבים לרעות. לדיראון עולם בדברי ימי ישראל ונצחו, יעמדו כי מי שיש לו יד ושייכות למיעוט תקפה של שליטותינו המוחלטת כל זו ארצנו ארץ ישראל". תלמידי הרב הובילו את המאבק במסירות נפש.

ה'תשמ"מ (1980) – הרב צבי-יהודה קיבל את "הפרס לאחדות ישראל" על מפעל חייו: להעצמת דרכו של אביו הראי"ה קוק זצ"ל, ועל היותו מנהיג לדור באהבת התורה העם והארץ. מפעל חייו של הרב צבי-יהודה כוון את בניית מדינת ישראל, להיות מוקד לעם ישראל בדרך לגאולה השלימה. בהנהגת הדור, הרב צבי יהודה היה מלא אחריות כלפי כל המתרחש במערכות המדינה, בתחום הלאומי, הביטחוני, ההתיישבותי, החברתי והחינוכי. הרב כתב מכתבים ופרסם כרוזים רבים כדי לחזק נכונה את החלטות השלטון, ולכוון כראוי את הפעולות והאירועים בחיי העם במדינה.

ספרי הרב צבי יהודה

הרב עסק רבות בבנין התורה בישיבה בפרט ובבנין האומה בעם ובארץ ובמדינה בכלל, עיסוק שלא התפנה לחבר חיבורים. הרב מסר שיעורים רבים בתחומי התורה, וכתב מאמרים, מכתבים וכרוזים רבים. עוד נמצאו בספרים שלמד בהם אלפי הערות וכתובות של תורה. דברי התורה של הרב כונסו על ידי בחירי תלמידיו, ופורסמו בספרים שבחלקם כבר פורסמו. מהם:

- לנתיבות ישראל - בענייני הלכה, אמונה והשקפה.
- להלכות ציבור – מאמרים בענייני השקפה ומדינה.
- אור לנתיבתי - מערכות באמונה.
- צמח צבי - מכתבי הרב צבי יהודה.
- מתוך התורה הגואלת – שיחות הרב על הפרשה והמועדים.
- שיחות הרצי"ה – שיחות הרב על פרשיות התורה.
- גאולת אור הצב"י – משנתו המדינית האלוקית. ועוד הרבה.

פעילות חינוכית חברתית וערכית

י"ד באדר ה'תשמ"ב (1982) – הרב צבי-יהודה נפטר ביום חג פורים. בן 91 שנה, ונטמן בהר הזיתים. מסע ההלוויה: המונים ליוו את מיטת הרב, עד למקום מנוחתו בהר הזיתים.

ההודעה זעזעה את העם כולו, והמונים מכל גווי הקשת החברתית בעם ישראל באו וליוו את מיטת הרב צבי-יהודה. בימי השבעה נשאו הספדים ודברי תורה. ראש הישיבה, הרב אברהם שפירא זצ"ל, נשא הספד ואמר: **איש פלא היה במיוחד בתקופה האחרונה, ישיש למעלה מבין תשעים יושב בפינתו, פינה קטנה, דירה צנועה ברחוב קטן וצנוע, כל הבית חסר נוחיות, ריהוט עני ומינימאלי, מלבד ספרים בכל הקירות והעולם פוחד ממנו, מדבריו, משאגת תוכחתו, והעולם שומע לקולו, ונוהרים אליו מכל קצות הארץ נערים וזקנים אנשים פשוטים ומרומי עם. ישיש וחסיד יושב בישיבה כל ימיו על התורה ועל העבודה, והעולם מקשיב לקולו, קול תורה, קול אמונה מוצקת, אמיצה... ידענו כולנו את עדינות נפשו שהיה בלי שיעור, הרי ראינו תמיד איך היה מקבל פני אדם גדולים וקטנים, אנשים מדוכדכים ופחותים, ושומע דבריהם באורך רוח ובסבר פנים יפות, שכל אחד חשב שכל כולו הוא רק עומד לרשותו, וידיד נפשו, ודאבון ליבו הוא הדבר היחיד שמעסיק אותו. והרבה פעמים שמעו מפיו בערב, שכל היום לא הספיק לאכול ולטעום, משום שאנשים מחכים במסדרון בביתו כל היום. וכל זה בענייני חסד ועזרה ותושייה. אבל כשהיה נוגע לכבוד התורה ומצוות, היה נאזר בגבורה ומתריע בקול רעש גדול...".**

רבנו הרב צבי-יהודה לא השאיר ילדים אחריו, אבל השאיר תלמידים רבים. אלפי תלמידים ברחבי הארץ וקהילות יהודיות בעולם, והם ממשיכים ביתר עוז את המפעל הגדול בו החל אביו הראי"ה קוק, והמשיך הרב צבי-יהודה. מפעל שבנה את שלש אהבותיו הגדולות: אהבת תורת ישראל, אהבת עם ישראל ואהבת ארץ ישראל, והצעיד אותם במעשים ממשיים אל הגאולה השלימה המתגלה בנפלאות ה', כמאמר הפסוק שהיה רגיל בפי הרב צבי-יהודה: **"כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".**

לְהַנְחִיל אוֹהְבֵי יֵשׁ...

אהבת עצומה של גדלות בתורה, התקיימה בין הרב צבי-יהודה והרב מרדכי אליהו. הרב שמואל אליהו שליט"א מציין כי הרב צבי-יהודה היה שולח לרב מרדכי אליהו שאלות בהלכה.

סיפר לי הרב אביהוא שוורץ שליט"א, שכאשר הוציא בטבת תשמ"ג את ספרו הראשון "מתוך התורה הגואלת" ובו סיכומי שיעורים שנאמרו על ידי הרב צבי יהודה זצ"ל, הלך בשעה תשע בלילה להביא את הספר לרב מרדכי אליהו זצ"ל. כיוון שהרב לא היה בבית, השאיר את הספר אצל הרבנית. למחרת, כשנכנס אצל הרב בשעה תשע בבוקר לשאול בהלכה, לא היה בטוח אם הרב כבר ראה את הספר. אולם הרב מיד קם לכבודו, לחץ את ידו בחמימות, ואמר: "ישר כוחך! לא הנחתי אותו מידי עד שכליתיו! 'בעודה בכפו יבלענה!' דברים נפלאים!" והוסיף ואמר: "אבל הערה אחת, למה לא שמת לנו בספר תמונה של הרב, שנוכל לחזות זיו פניו. או לפחות כתב יד שלו". ועוד הוסיף: "בסוף הספר הכנסת את השיעור האחרון של הרב, שאמר שלושה שבועות לפני פטירתו. מי שמתבונן בשיעור הזה יראה, שהרב ידע

יום פטירתו" (הרב אליעזר מלמד. רביבים)

פעם שאלו את הרב מרדכי אליהו זצ"ל:

אם יש חכם שאפשר לברך עליו "שחלק מחכמתו ליראיו"?

והשיב: שאפשר לברך על הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, ראש ישיבת 'מרכז הרב'.